

طرح استانی شهرستانی شدن انتخابات مجلس شورای اسلامی

باید ها و نباید ها، معایب و مزایا

تهیه شده توسط:

بسیج دانشجویی دانشکده فنی دانشگاه تهران

بسیج دانشجویی
بررسی دانشکده های فنی دانشکده تهران

سابقه تلاش برای تغییر در نظام انتخابات، در مجالس ششم، هشتم و نهم وجود داشته که هر بار به دلیل ایرادات وارده از سوی نمایندگان و یا اعضای شورای نگهبان به ثمر نرسیده است.

از گفتگو با کارشناسان و صاحب نظران این موضوع دریافتیم که این طرح بخش کوچکی از طرحی جامع تر جهت بهبود نظام انتخاباتی و تغییر رویکرد نمایندگان از سطوح محلی به سطوح ملی است که سایر بخش های آن نظیر طرح جامع مدیریت شهری بنا به دلایلی از سوی نمایندگان نادیده گرفته شده است.

هدف اصلی این طرح تغییر رویکرد و نگاه نمایندگان از سطوح جزئی و محلی به سطوح ملی و کلان است که به وسیله ی حذف دغدغه های شهرستانی و محلی محقق می شود.

در این نوشته سعی داریم به این موضوع بپردازیم که طرح جدید استانی شهرستانی شدن انتخابات تا چه میزان می تواند به تحقق هدف فوق کمک کرده و نظام انتخاباتی را پیشرفت دهد.

ابتدائاً به صورت موردی ابعاد مثبت و منفی طرح مذکور آورده می شود و در ادامه به تشریح کلی این موارد می پردازیم.

جنبه های مثبت:

- ۱- پرداختن نمایندگان به بررسی امور ملی و پرهیز از صرف اوقات نمایندگی برای امور جزئی و جایگزین کردن برنامه محوری به جای شخص محوری.
- ۲- تقویت فرهنگ حزب
- ۳- ارتقای سطح کیفی و افزایش کارایی مجلس از طریق ایجاد امکان انتخاب داوطلبان شاخص تر با صلاحیت های برتر
- ۴- کاهش تخلفات و برخی بی اخلاقی های انتخاباتی

تشریح جنبه های مثبت:

- با توجه به ضعف ساختاری و نبود قدرت کافی برای نمایندگان شورای شهر، نمایندگان مجبور شده اند که علاوه بر وظایف قانونی و نظارتی خود، به انجام کارهای اجرایی در سطح حوزه انتخابیه خود بپردازند که همین امر سبب می شود گاهی از وظایف نظارتی خود باز بمانند و یا نتوانند نسبت به مسائل مختلف نگاه ملی داشته باشند.

- با توجه به اینکه هزینه‌های تبلیغاتی به علت گسترش حوزه انتخابیه افزایش می‌یابد، گرایش به احزاب جهت مدیریت هزینه‌ها و ایجاد ساختاری برای معرفی بهتر خود افزایش می‌یابد. در این قضیه، معرفی افراد مستقل به صورت تکی، در سطح کل استان غیرممکن است. لذا افراد هم‌نظر مجبور می‌شوند تجمیع شوند تا بتوانند بهتر خود را تبلیغ کنند.

- با اجرایی شدن طرح و اتکای نمایندگان به لیست‌ها و اینکه حوزه‌های انتخابیه گسترش یافته‌اند، دیگر جابه‌جایی افراد جهت رأی دادن به یک نامزد در یک شهر تأثیری نخواهد داشت. همچنین کارهای غیراخلاقی نظیر شام دادن و... برای یک نماینده خاص نمی‌تواند تأثیری بر نتیجه بگذارد.

جنبه‌های منفی:

- ۱- جدا شدن بدنه‌ی مردم از لایه‌های بالای حاکمیت
- ۲- کاهش اتکای رأی نمایندگان به شهرستان‌های کوچک و روستاها
- ۳- کاهش مشارکت مردم
- ۴- پررنگ کردن دعوای قومیتی و ایجاد دوقطبی‌های سیاسی، مذهبی و قومیتی در سطح استان به علت حیثیتی‌تر شدن انتخابات
- ۵- کاهش قدرت تحلیل مردم و عدم شناخت نماینده‌ها به دلیل گسترده شدن حوزه‌های انتخابیه و افزایش تعداد کاندیداها
- ۶- افزایش چشم‌گیر نقش تبلیغات به دلیل کاهش قدرت تحلیل مردم
- ۷- افزایش هزینه‌ی انتخابات برای کاندیداها مستقل
- ۸- تحمیل هزینه‌ی بالا در صورت ابطال انتخابات
- ۹- کاهش امکان ورود نخبگان نوظهور
- ۱۰- افزایش قدرت لیست‌ها و بالا رفتن احتمال فساد در انتخاب افراد لیست
- ۱۱- نرسیدن به هدف نهایی طرح
- ۱۲- کاهش پشتوانه‌ی مردمی مجلس و درجه نمایندگی

تشریح جنبه‌های منفی

- محدود بودن دید نمایندگان، یک مشکل واقعی است ولی طرح مطرح‌شده که در واقع حذف دسترسی مردم به لایه‌های بالای حکومتی بدون ارائه جایگزینی برای این مهم است تنها پاک کردن صورت‌مسئله می‌باشد. به دلیل افزایش دغدغه‌ی نمایندگان به سطوح ملی عملاً ساختاری که واسطه‌ای

بین مردم و مسئولین بالادستی باشد وجود نداشته که در نتیجه باعث جدا شدن بدنه‌ی مردم از لایه‌های بالای حاکمیت می‌شود. متمرکز و محدود بودن قدرت در شهر تهران خود به افزایش این فاصله دامن می‌زند.

بند یک سیاست‌های کلی انتخابات مطرح شده از سوی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

تعیین حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی بر مبنای جمعیت و مقتضیات اجتناب‌ناپذیر به‌گونه‌ای که حداکثر عدالت انتخاباتی و همچنین شناخت مردم از نامزدها فراهم گردد.

- با استانی شدن انتخابات به دلیل گسترش حوزه‌های انتخابیه تعداد نامزدها به‌طور چشم‌گیری افزایش می‌یابد. این افزایش تعداد نامزدها فرآیند شناخت را برای مردم بسیار زمان‌بر و پرهزینه کرده و در نتیجه کمتر کسی به سراغ این موضوع می‌رود.

از طرفی از آنجاکه امکان شناخت کاندیداها به علت تعدد زیاد در سطح استان غیرممکن است افراد جوان نخبه و کارآمد که به‌تازگی پا به این عرصه گذاشته‌اند به‌صورت مستقل توان رقابت با سایر کاندیداها را ندارند و به حاشیه رانده می‌شوند.

- این طرح به‌طور فاحشی باعث کم‌رنگ شدن نقش آراء شهرستان‌ها نسبت به مراکز استان می‌شود. آمارها نشان می‌دهد در ۲۲ استان، دومین شهر پرجمعیت استان کمتر از ۱۰ درصد جمعیت کل استان را شامل می‌شود همچنین در ۱۲ استان، مرکز استان بیش از ۵ برابر شهر دوم استان جمعیت دارد. این دو آمار به‌خوبی نشان می‌دهد سایر شهرهای استان نمی‌توانند نقش مؤثری در نتیجه انتخابات داشته باشند؛ در واقع حق تصمیم‌گیری مردم شهر درباره‌ی خودشان از آن‌ها سلب می‌شود. به‌عنوان مثال اگر دو کاندیدا در یک حوزه‌ی انتخابیه یکی ۳۰ درصد آرا و دیگری ۱۵ درصد آراء را کسب کرده باشد، کاندیدایی به‌عنوان نماینده انتخاب می‌شود که رأی بیشتری در استان آورده باشد و عملاً رأی بخش اعظمی از مردم حوزه‌ی انتخابیه مذکور، نادیده گرفته می‌شود. تحت این شرایط تعداد زیادی از افراد شرکت‌کننده رأی خود را بی‌اثر دیده که در نتیجه موجب سرخوردگی این افراد و عدم شرکت در دور بعدی انتخابات می‌شود.

- در جمهوری اسلامی ایران تنوع قومیتی زیادی در استان‌ها وجود دارد و اغلب

در هر استان جمعیت یک قومیت بر سایر قومیت‌ها غلبه دارد. با استانی برگزار شدن انتخابات، قومیت غالب پیروز نهایی انتخابات است که این مسئله موجب تشدید اختلافات و دعواهای قومی قبیله‌ای شده و از آنجاکه نسبت جمعیتی در شهرها ثابت است، جمعیت مغلوب سرخورده می‌شود. همچنین در استان‌هایی که نسبت جمعیتی برادران شیعه و سنی قابل توجه است این مشکل وجود دارد که یکی از این مذاهب نماینده‌ای در سطح استان نداشته باشد. و این مصداق بی‌عدالتی در حق این افراد است.

به‌وضوح سه مسئله‌ی بالا مغایر با بند یک سیاست‌های کلی «انتخابات» که از سوی مقام معظم رهبری اعلام شده است می‌باشد.

در جدول زیر نقش تأثیرگذار مراکز استان در نتایج انتخابات قابل مشاهده است. (توجه شما را به سه ستون آخر این جدول جلب می‌کنیم!)

No	استان	جمعیت استان	مرکز استان	جمعیت مرکز استان	جمعیت شهرستان‌های استان	دومین شهر پرجمعیت استان	جمعیت دومین شهر به پرجمعیت استان	درصد جمعیت مرکز استان به کل استان	درصد جمعیت شهر دوم به کل استان	نسبت جمعیت مرکز استان به دومین شهر پرجمعیت
۱	تهران	13,267,637	تهران	8,693,706	4,573,931	اسلام شهر	448,129	66%	3%	19.40
۲	خراسان رضوی	6,434,501	مشهد	3,001,184	3,433,317	نیشابور	264,375	47%	4%	11.35
۳	اصفهان	5,120,850	اصفهان	1,961,260	3,159,590	کاشان	304,487	38%	6%	6.44
۴	فارس	4,851,274	شیراز	1,565,572	3,285,702	مرودشت	148,858	32%	3%	10.52
۵	خوزستان	4,710,509	اهواز	1,184,788	3,525,721	دزفول	264,709	25%	6%	4.48
۶	آذربایجان شرقی	3,909,652	تبریز	1,558,693	2,350,959	مرآغه	175,255	40%	4%	8.89
۷	مازندران	3,283,582	ساری	347,402	2,936,180	بابل	250,217	11%	8%	1.39
۸	آذربایجان غربی	3,265,219	ارومیه	736,224	2,528,995	خوی	198,845	23%	6%	3.70
۹	کرمان	3,164,718	کرمان	537,718	2,627,000	سیرجان	199,704	17%	6%	2.69
۱۰	سیستان و بلوچستان	2,775,014	زاهدان	587,730	2,187,284	زابل	134,950	21%	5%	4.36
۱۱	البرز	2,712,400	کرج	1,592,492	1,119,908	فردیس	181,174	59%	7%	8.79
۱۲	گیلان	2,530,696	رشت	679,995	1,850,701	بندر انزلی	118,564	27%	5%	5.74
۱۳	کرمانشاه	1,952,434	کرمانشاه	946,651	1,005,783	اسلام آباد غرب	90,559	48%	5%	10.45
۱۴	گستان	1,868,619	گرگان	350,676	1,517,943	گنبد کاووس	151,910	19%	8%	2.31
۱۵	هرمزگان	1,776,415	بندرعباس	526,648	1,249,767	میناب	73,170	30%	4%	7.20
۱۶	لرستان	1,760,649	خرم‌آباد	373,416	1,387,233	بروجرد	334,997	21%	19%	1.11
۱۷	همدان	1,738,214	همدان	554,406	1,183,808	ملایر	170,237	32%	10%	3.26
۱۸	کردستان	1,603,011	سنندج	412,767	1,190,244	سنقر	165,258	26%	10%	2.50
۱۹	مرکزی	1,429,475	اراک	520,944	908,531	ساوه	220,762	36%	15%	2.36
۲۰	قم	1,292,283	قم	1,201,158	91,125	-	-	93%	-	-
۲۱	قزوین	1,273,761	قزوین	402,748	871,013	الوند	93,836	32%	7%	4.29
۲۲	اردبیل	1,270,420	اردبیل	529,374	741,046	پارس آباد	93,387	42%	7%	5.67
۲۳	بوشهر	1,163,400	بوشهر	223,504	939,896	بازران	110,567	19%	10%	2.02
۲۴	یزد	1,138,533	یزد	529,673	608,860	میبد	80,712	47%	7%	6.56
۲۵	زنجان	1,057,461	زنجان	430,871	626,590	بهبود	99,285	41%	9%	4.34
۲۶	چهارمحال و بختاری	947,763	شهرکرد	190,441	757,322	بروجن	57,071	20%	6%	3.34
۲۷	خراسان شمالی	863,092	بجنورد	228,931	634,161	سیرجان	82,689	27%	10%	2.77
۲۸	هراسان جنوبی	768,898	بیرجند	203,636	565,262	فانان	42,323	26%	6%	4.81
۲۹	کهگیلویه و بویراحمد	713,052	یاسوج	134,532	578,520	دوگنبدان	96,728	19%	14%	1.39
۳۰	سمنان	702,360	سمنان	185,129	517,231	شاهرود	150,129	26%	21%	1.23
۳۱	ایلام	580,158	ایلام	194,030	386,128	دهلران	32,941	33%	6%	5.89

جدول ۱- این جدول بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ تهیه شده است.

بند دوم سیاست‌های کلی انتخابات مطرح شده از سوی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

برگزاری انتخابات مجلس شورای اسلامی به صورت دومرحله‌ای در صورت عدم کسب نصاب قانونی در مرحله اول

- در طرح جدید با تک مرحله‌ای شدن انتخابات این بند کاملاً نادیده گرفته شده است. یعنی هیچ حداقل قانونی‌ای برای انتخاب فرد نماینده، در نظر گرفته نشده است. با گسترش مرزهای انتخابات از شهرستان‌ها به استان تعداد نامزدهای انتخاباتی به‌طور چشم‌گیری افزایش یافته که این افزایش تعداد موجب کاهش پشتوانه‌ی مردمی مجلس و درجه نمایندگی نمایندگان می‌شود. یعنی نمایندگان با نسبت آراء بسیار کمتری به مجلس راه می‌یابند خصوصاً که طبق این طرح انتخابات تنها در یک دوره برگزار می‌شود و افراد با هر نسبت آرای هرچند اندک به مجلس راه می‌یابند. این حدنصاب از ۰,۷۰ در دوره‌ی اول به ۰,۱۷ در دوره‌ی دهم تقلیل یافته است که پیش‌بینی می‌شود با استانی شدن انتخابات این نسبت از این مقدار هم کمتر شود.

بند پنج سیاست‌های کلی انتخابات مطرح شده از سوی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

منوعیت هرگونه تخریب، تهدید، تطمیع، فریب و وعده‌های خارج از اختیارات قانونی و هرگونه اقدام مغایر امنیت ملی نظیر تفرقه قومی و مذهبی در تبلیغات انتخاباتی.

- تجربیات گذشته نشان می‌دهد با استانی شدن انتخابات مجلس شورای اسلامی، انتخابات بسیار حیثیتی‌تر شده که در نتیجه باعث تشدید دوقطبی‌های مختلف سیاسی، مذهبی و نژادی در جامعه می‌شود. دوقطبی‌هایی که می‌تواند شروع‌کننده تخریب‌ها و تهدیدها و فریب‌ها بوده و علاوه بر تخریب اشخاص و جریان‌های مختلف کشور خوراک لجن‌پراکنی شبکه‌های معاند خارجی را تأمین کند.

در تبصره ۳ از بند اول این قانون آمده است که :

«حوزه‌های انتخابیه استان‌های آذربایجان شرقی و سیستان و بلوچستان، حوزه انتخابیه بیجار در استان کردستان،

حوزه‌های انتخابیه تربت‌جام، تایباد، خواف و رشتخوار در استان خراسان رضوی، حوزه انتخابیه بندرلنگه در استان هرمزگان و حوزه‌های انتخابیه اقلیت‌های دینی از شمول این قانون مستثنا هستند.»

این تبصره نشان می‌دهد که طراحان طرح خود به وجود این ایراد در طرح واقف هستند. مستثنا کردن چند استان که اقلیت‌های قومی مذهبی در آن در تعادل‌اند این مشکل را رفع نمی‌کند و عملاً نادیده گرفتن اقلیت‌ها در سایر استان‌ها قلمداد می‌شود.

- بزرگ شدن حوزه‌های انتخابیه رابطه‌ی مستقیمی با هزینه‌ی انتخابات دارد. در طراحی نظام‌های انتخاباتی بین وسعت حوزه انتخابیه با تأثیر پول در انتخابات یک نسبت مستقیم وجود دارد یعنی هر چه حوزه انتخابیه بزرگ‌تر شود تأثیر پول در انتخابات و هزینه‌های انتخاباتی نامزدها به شدت افزایش می‌یابد.

به دلیل گسترش حوزه‌ی انتخابیه هزینه تبلیغات بسیار بالا رفته که تنها راه تقلیل آن ارائه لیست‌هایی برای استان است و از آنجایی که تحزب در کشور ما سازوکار معینی ندارد لیستی شدن انتخابات، علاوه بر سلب امکان شناخت برای مردم خود عاملی برای ایجاد فساد، در انتخاب افراد لیست می‌شود. به علاوه از آنجاکه در این مدل، لیست‌ها قدرت بالایی پیدا می‌کنند و احتمال ورود افراد مستقل و یا جریان‌ها با قدرت کمتر تقلیل پیدا می‌کند ترکیب افراد مجلس در دوره‌های مختلف ثابت باقی می‌ماند و افراد از پیش تعیین شده‌ای بدون دردسر به مجلس راه می‌یابند. همچنین وابستگی نماینده به لیست‌ها زیاد شده و خود را ملزم به پاسخگویی به مردم نمی‌داند و منافع لیست را بر منافع ملی ترجیح می‌دهد.

- با توجه به اینکه دعوای و اختلافات حزبی در خصوص نمایندگی مجلس، برای مردم هنوز جذاب نیست و مردم کم‌تر توجهی به آن دارند، مشارکت مردم در این انتخابات کمتر می‌شود. در واقع به دلیل عدم وجود فرهنگ و لزوم وجود احزاب و مسائل سیاسی، مردم رغبتی به حضور در این نوع رقابت‌ها نخواهند داشت و رقابت‌های قومیتی جذاب‌تر است. شاهد مثال آن درصد مشارکت مردم تهران به عنوان یک استان که مسئله‌ی قومیت در آن مطرح نیست، در انتخابات اخیر مجلس ۵۰ بود در حالی که در استان خوزستان به عنوان استانی که دارای مسائل قومیتی متعدد است، درصد مشارکت ۷۰ بود.

- نظام انتخابات کنونی ما تماماً به صورت اکثریتی است در صورتی که تقریباً در تمام کشورهای توسعه یافته انتخابات به این روش برگزار نمی‌گردد و یا حداکثر در حوزه‌های تک نماینده‌ای این نظام اجرا می‌شود. شاهد این مدعا نظام انتخابات در شهر لندن است. انتخابات در مناطق مختلف لندن به صورت مجزا و تک نماینده به صورت اکثریتی برگزار می‌شود. یعنی شهر لندن خود به چند حوزه انتخابیه تقسیم شده است. اما در ایران ...!

<https://t.me/basijfanni>

@fannibasij

<https://ble.im/basijfanni>

بسیج دانشجویی دانشکده فنی دانشگاه

تهران | دی ماه ۱۳۹۷

نویسندگان این متن به وجود مشکلات عدیده در نظام انتخاباتی کشور که باعث ضعف در ساختار تصمیم‌گیری و موجب بی‌عدالتی‌های بسیاری می‌شود واقف‌اند اما راهکار برون‌رفت از این مشکلات آن چیزی نیست که نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی تاکنون مطرح کرده‌اند. طرح استانی شهرستانی شدن انتخابات هرچند ممکن است بخشی از مشکلات این نظام را برطرف کند اما معتقدیم مشکلات بزرگ‌تری را به وجود می‌آورد.

